

بسم الله الرحمن الرحيم

تأثیر معارف دینی در ایجاد عزت و اقتدار ملی

محقق: بهیا کیانی

نام استاد:

سرکار خانم سمیه جمشیدی

حوزه علمیه خواهران فاطمه الزهرا

چکیده

بخش اعظمی از دستاورهای انبیا و اولیا در جهت اقدامات و فعالیت‌های مختلف اجتماعی است و در این میان اسلام عزیز که اکمل ادیان الهی است برای ساخت جامعه‌ای متمدن و پیشرفته که از اقتدار و عزت بین المللی برخوردار باشد برنامه ریزی همه جانبه‌ای را ارائه داده است و قرآن کریم اصلی‌ترین منبعی است که این آموزه‌ها را در اختیار ما قرار می‌دهد. عزتمندی و اقتدار جامعه اسلامی در گرو عمل به تعالیم قرآن کریم در مسلمین همه عرصه‌های زندگی است خواه عرصه سیاست خارجی و خواه در چرا که از عرصه داخلی و نحوه سیاست و تعامل مسئولین با مردم و نیز نحوه طراحی تعامل و همکاری مردم با مسئولین و با سایر افراد جامعه و انتخاب سبک و شیوه خاص و مورد پذیرش اسلام در زندگی روزمره که همگی نشان از این دارد که تعالیم و آموزه‌های اسلام بدون تردید باعث عزتمندی احاطه مسلمین خواهند شد چرا که از جانب خداوند طراحی شده که خود خالق دارد. بشر بوده و به همه نیازهای او در رسیدن به راه کمال احاطه دارد. در این تحقیق به روش توصیفی تحلیلی به تأثیر معارف دینی در ایجاد عزت و اقتدار ملی پرداخته شده است.

واژگان کلیدی: معارف دینی، آیات، روایات، عزت ملی، اقتدار ملی،

بخش عمده‌ای از دستاوردهای انبیا و اولیا به اقدامات و فعالیت‌های اجتماعی مرتبط است. در این راستا، دین اسلام که کامل‌ترین دین الهی به شمار می‌آید، برنامه‌ریزی جامعی برای ایجاد جامعه‌ای پیشرفته و متمدن با اقتدار و عزت بین‌المللی ارائه کرده است. قرآن کریم به عنوان منبع اصلی این آموزه‌ها، نقش کلیدی دارد.

یکی از مسائل مهم در این زمینه، ارتباط دین با عشق به وطن است. این سوال مطرح می‌شود که آیا علاقه‌های فردی مانند محبت به خانواده، کشور و ملت با علائق دینی در تضاد هستند یا خیر؟ واقعیت این است که اسلام، با فرض عدم تعارض میان این تمایلات شخصی و گرایشات دینی، این علاقه‌ها را پذیرفته و حتی برای آن‌ها ارزش قائل شده است. برای مثال، هجرت در اسلام از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. یکی از دلایل این اهمیت آن است که وابستگی انسان به وطن و زادگاهش در دین اسلام مورد تأکید قرار گرفته است. اسلام می‌پذیرد که انسان به خانه و سرزمین خود علاقه دارد و دل‌کندن از آن برای رضای خداوند مورد احترام است. اما در عین حال، یادآوری می‌کند که این علاقه‌های شخصی نباید با وظایف دینی تعارض داشته باشد.

همان‌طور که آموزه‌های دینی بر حفظ عزت خانواده تأکید دارند، فداکاری برای حفظ عزت و اقتدار وطن نیز - اگر با اصول دینی تضاد نداشته باشد - ارزشمند است. نکته حائز اهمیت این است که اقتدار ملی ایران اسلامی نه تنها با دین در تضاد نیست بلکه به دلیل موقعیت خاص کشورمان در عرصه جهانی، اقتدار ملی ما به عزت دینی گره خورده است. امروز ایران مقتدر یک کشور اسلامی قوی است و این مسئله به تقویت پرچم اسلام در جهان ارتباط مستقیم دارد. بسیاری از مسلمانان دیگر کشورها از پیشرفت‌های ایران خوشحال هستند زیرا احساس می‌کنند که اقتدار ایران نمایانگر عزت اسلام است. این مسئله ما را نسبت به اقتدار ملی خود حساستر کرده و زمینه را برای تلاش در راستای تحقق، حفظ و نگهداری آن فراهم می‌آورد.

در نهایت، دین ما به نوعی محرک انگیزه‌های ما برای حفظ اقتدار ملی خود بوده و بر اهمیت همبستگی میان اصول دینی و ملی تأکید دارد. در همین راستا این تحقیق به دنبال پاسخگویی به این سوال است: تأثیر معارف دینی در ایجاد عزت و اقتدار ملی چیست؟

مفهوم شناسی

۱- دین

واژه دین در لغت به معنای انقیاد، فروتنی، فرمانبرداری، جزا، حساب و تسلیم است.^۱ این واژه در قرآن نیز در معانی بسیاری بکار رفته است، از جمله؛ اطاعت، جزا و پاداش، ملک و سلطنت، شریعت و قانون، اعتقادات^۲.

واژه دین در اصطلاح اندیشمندان اسلامی و غربی نیز معانی مختلفی دارد که با جمع بندی این تعاریف میتوان این تعریف را برای این واژه بیان کرد که؛ «دین مجموعه حقایق و ارزشهایی است که از طریق وحی و بوسیله کتاب و سنت جهت هدایت انسانها به دست بشر میرسد»^۳. این مجموعه شامل عقاید، اخلاق (ارزش ها) و احکام عملی است.

۲- معرفت

واژه معرفت نیز در لغت به معنای ادراک مطلب و مطلق آگاهی یافتن است. این واژه در اصطلاح اندیشمندان اسلامی به معنای مطلق علم و آگاهی تفسیر شده است، چه این آگاهی با واسطه باشد و چه بی واسطه و متعلق آن هم چه از امور حسی باشد و چه غیر حسی^۴.

۱ مصطفوی، حسن، التحقيق فی کلمات القرآن، ج ۳، ص ۲۸۸.
۲ خسروپناه، عبدالحسین، کلام جدید، قم، مرکز مطالعات حوزه علمیه قم، ۱۳۸۱، ص ۲۸-۲۹.
۳ فنائی اشکوری، محمد، معرفت شناسی دینی، تهران، انتشارات برگ، ۱۳۷۴، ص ۴۱.
۴ حسین زاده، محمد، درآمدی بر معرفت شناسی و مبانی معرفت دینی، قم، موسسه امام خمینی (ره)، ۱۳۸۵، ص.

۳- معرفت دینی

با توجه به معنای دین و معرفت میتوان واژه معرفت دینی را اینگونه تعریف کرد: «معرفت دینی مجموعه شناختهایی است درباره ادیان الهی تحریف نشده که در بخشهای عقاید، اخلاق و احکام و به عبارت دیگر در بخش هستها و بایدها وجود دارد».

این مجموعه از معارف در میان مسلمانان در علوم متعددی مانند فلسفه، کلام، حدیث شناسی، فقه، اصول، قرآن شناسی یا تفسیر متبلور شده است که به نام علوم اسلامی اشتهار دارد؛ مثلاً پاسخ به این مساله که آیا خداوند برای پیامبر جانشینانی نصب کرده یا انتخاب آنها را به خود مردم واگذار کرده است، یک معرفت دینی است که صحت و سقم آن باید بر اساس علم کلام مورد بررسی قرار گیرد. البته باید توجه کرد که وقتی گفته میشود فهم یا معرفت دینی، مراد فهم هر شخص از دین یا متون دینی نیست، بلکه منظور از آن فهم عالمان دین، بصورت فهمی روشمند، متخصصانه و مضبوط است.^۲ در واقع معرفت دینی مجموعه دستاوردهایی است که علمای دین با پژوهش در منابع دینی یعنی کتاب و سنت و عقل و با استفاده از علوم دینی (اسلامی) بدست میآورند. پس معرفت دینی امری است بشری و قائم به اذهان عالمان دینی، لذا مشتمل بر خطا و صواب و قابل نقص و کمال و اختلاف پذیر خواهد بود. بر خلاف خود دین که تغییر و تحول در آن راه ندارد، چرا که این دین، دین خاتم است و لذا نه اصل آن به دین دیگری قابل تبدیل است و نه اینکه معارف و احکام آن با گذشت زمان دچار تغییر خواهد شد و فقط ممکن است موضوعات احکام تغییر کند.

۴- اقتدار ملی

لاریجانی و غالمی ابرستان (۱۳۱۰)، از نظایر مختلف، تعاریف متنوعی از اقتدار ارائه کرده اند ولی متناسب با موضوع تحقیق حاضر، تعریفی است که از وینسنت ارائه نموده اند؛ چرا که وینسنت، اقتدار را به معنای برخورداری از میزانی از قدرت

^۱ مصباح یزدی، محمد تقی، آموزش فلسفه، تهران، سازمان تبلیغات اسلامی، نشر بین الملل، ۱۳۷۸، ج ۱، ص ۱۵۱-۱۵۲.
^۲ آفنائی، محمد، معرفت شناسی دینی، ص ۴۲-۴۴.

عزت و اقتدار ملی به عنوان دو مفهوم کلیدی در هر جامعه، تأثیرات عمیق و گسترده‌ای بر جنبه‌های مختلف زندگی اجتماعی، اقتصادی و سیاسی دارند. در ادامه، به بررسی نتایج و آثار عزت و اقتدار ملی حقیقی پرداخته می‌شود:

• تقویت هویت ملی

عزت و اقتدار ملی موجب تقویت هویت فرهنگی و ملی افراد در یک جامعه می‌شود. زمانی که مردم احساس کنند که کشورشان دارای عزت و قدرت است، این احساس به تقویت حس تعلق به وطن کمک می‌کند. این موضوع باعث می‌شود که افراد بیشتر به ارزش‌ها، آداب و رسوم خود احترام بگذارند و در حفظ آن‌ها کوشا باشند.

• افزایش همبستگی اجتماعی

عزت ملی می‌تواند موجب افزایش همبستگی اجتماعی در میان افراد جامعه شود. وقتی مردم احساس کنند که در برابر تهدیدات خارجی یا چالش‌های داخلی باید متحد شوند، این وحدت منجر به تقویت روابط اجتماعی و همکاری‌های جمعی خواهد شد. در تاریخ اسلام، در زمان‌های بحران مانند جنگ‌های صدر اسلام، مسلمانان با اتکا به عزت دینی خود توانستند با هم متحد شوند و بر مشکلات فائق آیند.

• پیشرفت اقتصادی

اقتدار ملی حقیقی به معنای توانایی یک کشور در مدیریت منابع خود و ایجاد شرایط مناسب برای رشد اقتصادی است. کشورهایی که دارای عزت و اقتدار هستند، معمولاً قادرند تا با جذب سرمایه‌گذاری‌های خارجی، توسعه زیرساخت‌ها و ایجاد فرصت‌های شغلی برای شهروندان خود اقدام کنند. عزت ملی همچنین به استقلال اقتصادی کمک می‌کند. کشورهایی که از نظر اقتصادی مستقل هستند، کمتر تحت تأثیر فشارهای خارجی قرار می‌گیرند و می‌توانند سیاست‌های اقتصادی خود را بر اساس منافع ملی تدوین کنند.

^۱ نظری، ر. پیشین، ص ۹۰.

• امنیت ملی

عزت و اقتدار ملی به تأمین امنیت داخلی و خارجی یک کشور کمک می‌کند. زمانی که یک کشور دارای اقتدار باشد، توانایی بیشتری برای دفاع از خود در برابر تهدیدات خارجی دارد. کشورهای با عزت معمولاً در عرصه بین‌المللی از اعتبار بیشتری برخوردارند و می‌توانند نقش مؤثری در حفظ صلح جهانی ایفا کنند.

• تقویت اعتماد به نفس ملی

عزت ملی موجب تقویت اعتماد به نفس مردم کشور می‌شود. وقتی افراد احساس کنند که کشورشان مورد احترام است و در عرصه جهانی جایگاه معتبری دارد، این احساس موجب افزایش اعتماد به نفس آن‌ها خواهد شد. کشورهای با عزت معمولاً قادرند تا روابط دیپلماتیک مؤثرتری برقرار کنند و در مذاکرات بین‌المللی از موضع قوی‌تری برخوردار باشند.

• پایداری اجتماعی

عزت و اقتدار ملی می‌تواند به پایداری اجتماعی کمک کند. جوامعی که دارای عزت هستند، معمولاً کمتر دچار ناآرامی‌های اجتماعی می‌شوند زیرا افراد احساس امنیت و رضایت بیشتری دارند. این پایداری اجتماعی موجب کاهش تنش‌ها و اختلافات داخلی می‌شود و زمینه را برای توسعه پایدار فراهم می‌آورد.

نتیجه‌گیری

عزتمندی و اقتدار جامعه اسلامی در گرو عمل به تعالیم قرآن کریم در مسلمین همه عرصه‌های زندگی است خواه عرصه سیاست خارجی و خواه در چرا که از عرصه داخلی و نحوه سیاست و تعامل مسئولین با مردم و نیز نحوه طراحی تعامل و همکاری مردم با مسئولین و با سایر افراد جامعه و انتخاب سبک و شیوه خاص و مورد پذیرش اسلام در زندگی روزمره که همگی نشان از این دارد که تعالیم و آموزه‌های اسلام بدون تردید باعث عزتمندی احاطه

مسلمین خواهند شد چرا که از جانب خداوند طراحی شده که خود خالق دارد. بشر بوده و به همه نیازهای او در رسیدن به راه کمال احاطه دارد.

از مجموع مباحث ارائه شده می توان چنین نتیجه گرفت که عزت و اقتدار ملی حقیقی نه تنها بر جنبه های فردی بلکه بر جنبه های اجتماعی، اقتصادی و سیاسی جامعه تأثیرگذار است. تقویت عزت ملی باعث افزایش همبستگی اجتماعی، پیشرفت اقتصادی، تأمین امنیت، تقویت اعتماد به نفس ملی و پایداری اجتماعی می شود. بنابراین، توجه به این مفاهیم در برنامه ریزی ها و سیاست گذاری ها از اهمیت ویژه ای برخوردار است. عملکرد مردم و مسئولان، نقش مهمی در عزت و اقتدار نظام اسلامی خواهد داشت. بایسته است که مسئولان با درایت و تدبیر و عملکرد درست در سیاست های داخلی و خارجی، راه را برای پیشرفت های کشور در همه صحنه ها هموار کرده، از سوء استفاده پرهیزند و مردم نیز با حضور در صحنه و یاری حاکمان، عزت و اقتدار را تداوم و استحکام بخشند.

- (1) ابن بابویه قمی، (۱۳۶۱). معانی الاخبار، قم، مؤسسه النشر الاسلامی، چاپ اول.
- (2) ابن حجر العسقلانی، احمد بن علی. فتح الباری فی شرح صحیح البخاری. بیروت: دارالسلام؛ ۱۴۰۷ ق. ج ۱.
- (3) احمدی، ف. روحیه مقاومت در فرهنگ اسلامی. شیراز: انتشارات علم؛ ۱۴۰۱.
- (4) افتخاری، اصغر (۱۳۸۳)، کالبدشکافی اقتدار، مجله پیام جنگ ۸ ساله فصلنامه مطالعات جنگ ایران و عراق (شماره ۲)، ایران، تهران.
- (5) آمدی، عبدالواحد. (۱۳۶۱). غررالحکم و دررالکلم شرح جمال الدین محمد خوانساری. تهران: مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران. بهمن.
- (6) جوادی آملی، عبدالله (۱۳۹۱) مفاتیح الحیاه، چاپ ۶۱، قم: مرکز نشر بین المللی اسراء.
- (7) حر عاملی، محمد بن حسن. (۱۳۸۷). وسائل الشیعه. قم: موسسه فرهنگی و اطلاع رسانی تبیان.
- (8) حسین زاده، محمد، (۱۳۸۵). درآمدی بر معرفت شناسی و مبانی معرفت دینی، قم، موسسه امام خمینی (ره).
- (9) حسینی، م. نقش دین در هویت ملی. تهران: انتشارات دانشگاه؛ ۱۳۹۸.
- (10) خسروپناه، عبدالحسین، (۱۳۸۱). کلام جدید، قم، مرکز مطالعات حوزه علمیه قم.
- (11) دشتی، محمد (۱۳۹۲)، ترجمه نهج البلاغه امیر المومنین علی علیه السلام، تهران: بوستان قرآن
- (12) روحانی، حسن، (۱۳۸۸)، اندیشه های سیاسی اسلام، تهران، کمیل.
- (13) روزبه، محمدحسن، (۱۳۸۶)، مبانی مشروعیت در نظام سیاسی اسلام، تهران، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
- (14) شریعتی، ع. خدمتگزاری در اسلام. قم: انتشارات اسلامی؛ ۱۳۹۷.
- (15) طباطبائی، سیدمحمد حسین. (۱۳۸۴). تفسیر المیزان. قم: دفتر تبلیغات اسلامی جامعه مدرسین حوزه علمیه قم.

- (16) فخر رازی، محمد بن عمر. (۱۴۲۰ق). التفسیر الكبير (مفاتیح الغیب). بیروت: دار احیاء التراث العربی.
- (17) فنائی اشکوری، محمد، (۱۳۷۴). معرفت شناسی دینی، تهران، انتشارات برگ.
- (18) قادری، حاتم، (۱۳۷۸). اندیشه‌های سیاسی در اسلام و ایران، تهران، سمت.
- (19) کلینی، محمد بن یعقوب. (۱۴۰۷ق). الکافی. تهران: دارالکتب الإسلامیة.
- (20) لاریجانی، علی و غلامی ابرستان، غلامرضا (۱۳۹۰). رابطه اقتدار و مشروعیت در نظام سیاسی اسالم، فصلنامه مطالعات روابط بین‌الملل، دوره ۴، شماره ۱۶.
- (21) مجلسی، محمد باقر بن محمد تقی. (۱۴۰۳ق). بحارالانوار. بیروت: دار احیاء التراث العربی.
- (22) محمدی ری شهری، محمد (۱۳۷۵)، میزان الحکمه، قم: دار الحديث.
- (23) مطهری، م. عدالت اجتماعی در اسلام. تهران: انتشارات صدر؛ ۱۳۸۹
- (24) مطهری، مرتضی. (۱۳۸۵). نظری به نظام اقتصادی اسلام. قم: انتشارات صدر. سیزدهم.
- (25) مکارم شیرازی، ناصر. (۱۳۷۴). تفسیر نمونه. تهران: دارالکتب السلامیه.
- (26) موسوی، س. اخلاق اسلامی و تأثیر آن بر جامعه. مشهد: انتشارات رضوی؛ ۱۴۰۰.
- (27) نرم افزار حدیث ولایت آخرین نسخه از سال ۹۶ تا سال ۹۰ مشتمل بر بیانات و مکتوبات رهبر معظم انقلاب (مدظله العالی).
- (28) نظری، ر. استقلال ملی و آموزه‌های دینی. اصفهان: انتشارات کوثر؛ ۱۳۹۹.